

Lofotodden nasjonalpark

Prosjektplan: Besøksstrategi for Lofotodden nasjonalpark

Figur 1. Kvalvika sett fra fjellet Ryten, et av områdene i Lofotodden med svært høye besøkstall. Foto: Ole-Jakob Kvalshaug

1. Mål og bakgrunn

Formål

Formålet med å utarbeide en besøksstrategi er å lage et godt verktøy for framtidig besøksforvaltning i Lofotodden nasjonalpark. Gjennom dette arbeidet skal forvaltningsmyndigheten ivareta og sikre natur- og kulturverdiene i verneområdet. Besøksforvaltningen skal samtidig medvirke til at de besøkende får en bedre opplevelse, og bidra til at den lokale verdiskapningen blir størst mulig.

Bakgrunn

Den nye merkevarestrategien for Norges nasjonalparker ble lansert i april 2015. I Miljødirektoratets (MD) dokument «*Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder*» (M-415 | 2015) legges det vekt på betydningen av norsk natur for reiselivet i Norge. Den store interessen for opplevelser og aktiviteter i naturen gir grunnlag for kommersielle aktører som tilbyr et variert spekter av naturopplevelser.

En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Flere nasjonalparker og verneområder har kjente destinasjoner innenfor vernegrensen, noe som kan gi forvaltningsmessige utfordringer knyttet til besøksforvaltningen i verneområdet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn, overvåking etc.) som er nødvendig for å:

1. Ivareta verneverdiene i verneområdene og natur- og kulturverdiene i randsonen
2. Gi de besøkende gode naturopplevelser
3. Legge til rette for verdiskaping i lokalsamfunnene rundt verneområdene.

Verneområdeforvaltningens primære oppgave er å forvalte de vernede områdene for å ivareta naturverdiene på lang sikt. Samtidig skal besøksforvaltningen legge til rette for og styre bruken av et verneområde, slik at opplevelsene for de besøkende og den lokale verdiskapningen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas. Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.

En besøksstrategi skal ikke være en reiselivsstrategi, det er bedriftsretta tiltak som må utarbeides av næringen selv. Ett av hovedmålene med en besøksstrategi er imidlertid å støtte opp under reiselivets satsinger. En god besøksforvaltning forutsetter at forvaltningsmyndigheten ser verneområdet i sammenheng med omkringliggende områder og lokalsamfunn. Arbeidet skal være kunnskapsbasert, og ha et langsiktig perspektiv. I tillegg til kunnskap om verneverdiene, er det behov for å innhente kunnskap om de besøkende, og å kartlegge innfallsporter, ferdselsårer og slitasje som følge av menneskelig aktivitet. Aktørbildet i forvaltning av norsk natur er stort. Private og offentlige aktører som har interesser i tilknytning til nasjonalparken må kartlegges i besøksforvaltningen, herunder offentlig forvaltning, reiselivsnæringen, primærnæring, jakt og fiske, grunneierinteresser etc.

En besøksstrategi skal forankres i en forvaltningsplan, og det skal i utgangspunktet ikke kjøres et eget løp med besøksstrategi uten å ha vedtatt en forvaltningsplan. Lofotodden nasjonalpark ble opprettet ved kongelig resolusjon 22. juni 2018, ble offisielt åpnet 9. juni 2019, og det er ennå ikke vedtatt en forvaltningsplan for nasjonalparken. Lofotodden har svært høye besøkstall, og det er en betydelig vegetasjonsslitasje i nasjonalparken. Det er avgjørende for ivaretagelse av verneverdiene at arbeidet med besøksstrategi og tiltaksplan starter opp så snart som mulig.

Planen er at oppstarts-arbeidet med forvaltningsplan skal skje parallelt med arbeidet med besøksstrategi, men besøksstrategien blir ferdigstilt først. Når forvaltningsplanen er vedtatt må

besøksstrategien opp til revidering, slik at den er i henhold til mål og retningslinjer i forvaltningsplanen.

Definisjon av sentrale begreper hentet fra veilederen til Miljødirektoratet

Besøksforvaltning: *Å legge til rette for og styre bruken av en nasjonalpark slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas.*

Besøksstrategi: *En besøksstrategi er en plan for hvordan forvaltningsmyndigheten vil gjennomføre besøksforvaltning for verneområdet. Besøksstrategien skal vise hvilke tiltak (informasjon, fysisk tilrettelegging, sonering, oppsyn etc.) som er nødvendige for å balansere verneverdier, besøkende og lokal verdiskaping i et verneområde, slik at en oppnår størst mulig nytte for alle tre interesser.*

Prinsipp: *Dersom det er motstridende målsettinger mellom ivaretagelse av verneverdiene, tilrettelegging for de besøkende og lokal verdiskaping, skal ivaretagelse av verneverdiene tillegges størst vekt.*

Prosjektmål

1. Effektmål:
 - Øke kvaliteten på besøksforvaltningen i og i tilknytning til Lofotodden nasjonalpark
 - Ivareta verneverdiene i nasjonalparken
 - Gi bedre naturopplevelser, øke kunnskapsnivået, og skape stolthet, begeistring og oppslutning om nasjonalparken
 - Øke den lokale verdiskapingen i tilknytning til nasjonalparken
2. Resultatmål:
 - Lage en godt forankret, gjennomtenkt, og praktisk gjennomførbar besøksstrategi.
 - Implementere alle deler av besøksstrategien i henhold til tidsplan
 - Implementere merkevarestrategien for Norges nasjonalparker som en del av besøksforvaltningen
 - Legge til rette for en robust og adaptiv besøksforvaltning i Lofotodden nasjonalpark
3. Prosessmål:
 - Øke kunnskapsgrunnlaget om naturgrunnlag, brukere og reiseliv i forvaltningen av Lofotodden nasjonalpark
 - Skape bedre samarbeid mellom forvaltningsmyndighet, brukere, kommuner, fylkeskommune, reiselivsnæringen og andre offentlige og private interesser

Målgruppe

- Nasjonalparkstyret og Statens Naturoppsyn (SNO)
- Grunneiere
- Landbruksnæring
- Moskenes og Flakstad kommuner, Nordland fylkeskommune og annen offentlig forvaltning
- Reiselivsaktører med aktivitet i og rundt verneområdet
- Frivillige organisasjoner som turistforeninger, Jeger- og fiskeforeninger, lokallag m.fl.
- Ulike fag og utdanningsinstitusjoner

2. Gjennomføring av prosjektet

Prosjektets omfang

1. Gjennomføre nødvendige forundersøkelser
2. Utarbeide en besøksstrategi og tiltaksplan for Lofotodden nasjonalpark
3. Prosjektene og gjennomføre tiltakene i besøksstrategien

Prosjekteier og styringsgruppe

Lofotodden nasjonalparkstyre

Mandat: *Eier og styrer prosjektet. Overordnet ansvar for prosjektet og prosjekresultatet.*

Prosjektleder

Nasjonalparkforvalter

Mandat: *Ansvarlig for gjennomføring, utarbeiding av besøksstrategi, planlegging og administrering.*

Sekretær for styret

Prosjektmedarbeidere

Lokalt SNO og evt. innleid ressurs

Mandat: *Leverer undersøkelser og rapporter i henhold til bestilling*

Referansegruppe

Rådgivende utvalg og evt. andre samarbeidsgruppe ved behov

Mandat: *Gi innspill og bidra til faglig og lokal forankring*

Ressurspersoner/ -organisasjoner

Miljødirektoratet

Fylkesmannen i Nordland

Nordland fylkeskommune (og besøksforvaltningsprosjektet for Nordland)

Moskenes og Flakstad kommuner

Mandat: *kontaktes ved behov for faglig innspill. Kan inviteres til møte med styringsgruppe/ referansegruppe ved behov.*

3. Kunnskapsgrunnlag

Kunnskap om verneverdier, kulturminner, reiseliv og brukere er nødvendig for å få en god besøksstrategi. Langt på veg er dette kunnskap vi har i dag gjennom arbeidet som ble gjort under verneplanprosessen.

I besøksstrategien bør det vises til hva som finnes av tilgjengelig kunnskap, det bør lages kart som viser soner/ areal med sårbar natur, hvilke areal som blir benyttet i reiselivet og infrastruktur i og i tilknytning til verneområdet.

Følgende kunnskap bør skaffes oversikt over, evt. vurdere nærmere undersøkelser ved behov:

1. Verneverdier
 - Samlet oversikt over eksisterende kunnskap om naturverdiene. Ved behov iverksette tilleggskarlegging
 - Samlet oversikt over kulturminner
2. Reiseliv og friluftsliv
 - Kartlegging av reiselivsnæringa og samlet oversikt over aktivitet som direkte og indirekte berører verneområdet
 - Kunnskap om reiselivsstrategier
 - Kunnskap om tilreisende besøkende, utenlandske og norske: Hvem er de, hva gjør de her og hvorfor kom de hit?
 - Kunnskap om lokale brukere
 - Kunnskap om hvordan å nå tilreisende med viktig informasjon om vernebestemmelser, restriksjoner, verneverdier o.l.
 - Kartlegging av slitasje og forsøpling tilknyttet ferdselsårene i verneområdet.
 - Kartlegging av telting/ camping på de mest besøkte strendene i nasjonalparken (Kvalvika og Bunesstranda, og om mulig Horseid)
 - Samlet oversikt over infrastruktur, og kartlegging av infrastrukturbehov
3. Næringsvirksomhet
 - Samlet oversikt over landbruksnæringens bruk i verneområdet

4. Tidsplan og milepælsplan

Aktivitet/ Tiltak	Tidsplan	Ansvarlig	Gjennomfører
Vedtak om oppstart:	2019 <i>Vedtak 19.09.2019</i>	Nasjonalparkstyret	Nasjonalparkstyret
Prosjektplan: <i>Prosjektplanen skal beskrive prosess og mål for besøksstrategien</i>	2019 <i>28.11.2019</i>	Nasjonalparkstyret	Nasjonalparkstyret
Referansegruppe (Rådgivende utvalg): <i>Oppnevning av representanter til- og konstituering av Rådgivende utvalg, brukes som referansegruppe under arbeidet</i>	2020 <i>Mars 2020</i>	Nasjonalparkstyret	Nasjonalparkstyret, rådgivende utvalg
Interesseanalyse: <i>Infomøter/ folkemøter, medvirkning fra ulike brukergrupper</i>	Vår/ sommer 2020	Forvalter	Forvalter, nasjonalparkstyret, rådgivende utvalg
Kunnskapsinnhenting: <i>Observasjonsstudier telting,</i>	Juni 2019 – november 2020	Forvalter	Forvalter, SNO, Tjenestekjøp

<i>Ferdsestelling, sårbarhetskartlegging, kartlegging av reiseliv, kartlegging av slitasje og forsøpling langs ferdselsårer</i>			
Sammenstilling og analyse av kunnskapsgrunnlag:	Høst/ vinter 2020	Forvalter	Forvalter
Utarbeide mål og strategier for besøksstrategi	Høst/ vinter 2020	Forvalter	Forvalter, nasjonalparkstyret, rådgivende utvalg
Utarbeiding av besøksstrategi og tiltaksplan:	Vinter 2020/2021	Forvalter	Forvalter
Besøksstrategi og tiltaksplan klar til vedtak:	Mars 2021	Nasjonalparkstyret	Nasjonalparkstyret
Prosjektering og gjennomføring av tiltak:	2021 →	Forvalter	Forvalter, SNO, tjenestekjøp, kommuner

5. Budsjett og finansiering

Aktivitet/ Tiltak	2019	2020	2021	Merknader
Oppstart/ infomøter		Kr. 20.000, -		Egeninnsats, utgifter møter
Brukerundersøkelse (observasjonsstudier telting)	Kr. 370.000, -	Kr. 50.000, -		Tjenestekjøp
Sårbarhetsanalyse/ Kartlegging ferdselsårer		Kr. 350.000, -		Tjenestekjøp, SNO
Kartlegging reiseliv		Kr. 80.000, -		Tjenestekjøp
Sammenstilling av kunnskapsgrunnlag				Egeninnsats
Utarbeide besøksstrategi og tiltaksplan		Kr. 20.000, -		Egeninnsats, utgifter møter
Prosjektering og gjennomføring av tiltak			?	Tiltaksmidler/ tjenestekjøp
SUM	Kr. 370.000, -	Kr. 520.000, -	?	

6. Oppfølging og kontroll

I samband med oppstart inviteres det til informasjonsmøter. Møter med referansegruppe (Rådgivende Utvalg) og andre ressurspersoner/ -grupper gjennomføres etter behov, med informasjon i god tid i forkant.

Nasjonalparkforvalter sørger for en løpende dialog og informasjonsutveksling med styreleder, og ellers til hele nasjonalparkstyret under styremøtene.

Kritiske suksessfaktorer

- Kvaliteten på besøksstrategien: Besøksstrategien må være gjennomtenkt og praktisk gjennomførbart. Derfor må strategien bygges på et solid kunnskapsgrunnlag, og på medvirkning fra reiselivet og brukerne i området.
- Forankring av besøksstrategien: Dersom strategien ikke har forankring i reiselivet og blant brukerne, risikerer man at tiltakene i strategien ikke får ønsket effekt, og troverdigheten til forvaltningen kan bli svekket. Et solid kunnskapsgrunnlag og god medvirkning er en suksessfaktor for god forankring.
- Finansiering: Dersom det ikke blir bevilget tilstrekkelig med midler til prosjektering og gjennomføring av tiltakene i besøksstrategien, vil strategien ikke få ønsket effekt. Troverdigheten til forvaltningen kan dermed bli svekket.
- Arbeidskapasitet hos forvalter: Forvalter kan få andre arbeidsoppgaver som må prioriteres, og som medfører at arbeidet med besøksstrategien blir forsinket.
- Samarbeid med andre aktører: En målsetning for besøksstrategien er at den skal anses som et nyttig dokument for andre aktører som har interesser i verneområdet.

Figur 2. Utsikt mot Horseid, Foto: Ole-Jakob Kvalshaug